

ONDER DEN DRAAD

't Was begin 1915. Een buurvrouw moest naar haar jongen in Holland en bij een hondenweêr trokken wij naar Putte. Een paar honderd meter van de grens stond een houten huisje opgetimmerd en te midden van den straatweg 'n Mof, 'n kolossale, met 'n pinhelm op en een gezicht van « maak-je-weg ! » 'k Gebaarde van niets en wilde verder.

— Was mussen sie ? vroeg hij.

— Naar Holland !

Ik haalde een Hollandsche perskaart uit mijn zak en stak hem die onder den neus. Hij draaide het blauwe dingetje eens voor en achter en daarop kreeg ik het terug.

— Dat telt niet ! zei hij. En wat moet die vrouw ?

— Mijn moeder. Moet ook naar Holland.

— Passierschein, frau ?

Frau schudde van neen. De schildwacht stak den arm uit en wees naar het gebouwtje.

— Vraagt het daar maar eens.

Aan de deur stond een Duitscher, een man van een vijf-en-veertig jaren, met zwarten baard die de bleekheid van zijn wezen nog dieper legde. Hij kreeg mijn natte perskaart in de hand, keek mij aan en vroeg mij in 't Fransch :

— Monsieur est journaliste ?

— Oui !

— Hollandais ?

— Oui, loog ik.

— Et cette femme ?

— Ma mère, loog ik nu een tweede maal. 'k Moet naar 't vaderland terug. Was hier in België voor reportage gekomen, heb zoo wat in het land rond gescharreld en moet weer huistoe.

— Hebt ge geen paspoort ?

— Neen, toen bij mijn komst, in October, moest men er nog geen hebben. Ik heb geen ander papier bij mij dan deze kaart. U ziet, ze is in regel.

— Ja, dat zie ik wel, maar of het zonder paspoort gaan zal, weet ik niet. 'k Ga het even aan den Hauptman vragen.

Een paar stonden later hoorden wij een brutaal Nein ! klanken. 't Deurke werd geweldig toegeworpen en daar stond de zwartgebaarde weer voor mij.

— « On ne passe pas ! » zei hij. Richt u tot uw consul, 't zal wel in orde komen.

We trokken terug naar Cappellen. 't Was een gemeen weer. Boven goten zij er het water met tonnen uit, en de wind rukte mijn scherm het onderst boven. Een uur later zat ik in de tram als een natte bussel en lag er weldra een klein meer onder de banken. Ik liet me rijden tot op de Paardenmarkt en kwam op 't hoekske van het Klapdorp en de Varkensmarkt in de herberg van baas Tallier te nauwe. 'k Vertelde mijn wedervaren, zei hoe dringend noodig mijn aanwezigheid in Holland was, en ik kost wat kost « er over » moest.

Ik zag hoe de oogen, die groote vranke oogen van Tallier begonnen te schitteren en hij mij een wenk gaf hem in een daarnaast liggend kamertje te volgen.

— Kom morgen middag, zei hij, ik zal er u overbrengen.

— Wat kost dat ?

— Geen centiem. Als ge wilt geef dan iets aan den voerman. Ik doe het om mijn land.

Mijn hand lag in de zijne. In die gevaarlijke tijden van bespieding, verraad en verklikking voelde ik dat een trouw patriot mij behulpzaam zou zijn. Ik aarzelde geen stond om mij aan hem toe te vertrouwen.

— Morgen middag ! herhaalde hij. Mijn slimste voerman zal dan hier zijn. Maar kom alleen.

Des anderendaags stond ik zonder « ma mère » op zijn dorpel. Twee huifkarretjes wachtten voor de deur. Het eerste was bakvol en reed weg langs de Belliardstraat en was weldra uit het zicht verdwenen. Baas Tallier deed me teeken.

— Gij gaat met het tweede karretje meê ! zeide hij. Met u gaat nog een Franschman, dien ik u bijzonder aanbeveel. Hij moet over zee naar zijn land terug, dezen avond nog, te Vlissingen. Zorg voor hem.

Zonder aarzelen knikte ik.

— Nog wat geduld. De man kan eerst over een kwartier hier zijn.

Intusschen maakte ik kennis met onzen voerman. Hij was een kleine man met vriendelijke, guitige, openhartige, naar overal rondziende oogen ! Een stukje sigaar hing onder een mager kneveltje in zijn linker mondhoek. Dàt was 't manneke, ik had vertrouwen.

— Moet men geen paspoort hebben om door de fortentrij heen te geraken ? vroeg ik.

— Neen, ik verzeker dat ik u zonder pas bij den Hollander breng.

— Hebt gij een pas ?

't Sigaartje in den lippenhoek trilde een wijl, de mond ging met een schuinsche trekking wijder open en lachte in de volheid van bruine, afgebrokkelde tanden.

Hij ging in den vestzak en haalde een papiertje voor den dag, gedagteekend : 10 Augustus. Een oud prullerig dingetje, versleten, vettig, onooglijk, waardeloos.

— En gij passeert daar mee ?

— 't Is 't eenige papier dat ik ooit laat zien.

— Maar kunt ge mij verzekeren dat ik passeeren zal ?

Uit den anderen vestzak haalde hij een tiental papiertjes te voorschijn.

— Lees dat eens, mijnheer, zeide hij voor alle antwoord.

Ik bekeek de blaadjes en las :

« Josefine is goed over de grens gekomen. »

« Moeder, wij zitten in Holland, Jef. »

« Frans en Julia beiden gepasseerd. Goede gids. »

« Vader, geef den voerman nog een frank, 't is een brave vent »..., enz.

't Waren de groeten van de lieden die de gids den vorigen dag benoorden den prikkeldraad had gebracht en die door de belangstellenden in de herberg konden worden afgehaald.

Klok twaalf verscheen de Franschman, blozend, met de roode voldaanheid van den goed verzadigden mensch. Hij was

klein van gestalte en zijn baardje stond reeds grijs. Maar zijn stap was veerkrachtig.

— Daar is hij ! fluisterde Tallier me in de ooren.

De man trad op Tallier toe. Hun oogen lagen rustig in elkander. Ik ging hun doening na en begreep onmiddellijk dat het hier om wat meer te doen was dan om gewone zaken. Zóó kijken menschen elkander alleen onder gewichtige omstandigheden aan.

Tallier stelde me voor. Ook ik voelde langs zijn scherpe oogen naar mij komen dat groote rustige vertrouwen, dat bij mijn zicht uit hem ging. Hij mompelde iets van : Il me plaît admirablement ! en dankte toen Tallier om de keuze.

Het avontuurtje ging mij. Had ik geweten wat ik later vernemen zou, dan ware ik op dezen stond zeer blijde geweest en trotsch.

Aan den toog stond de gids. Ook hem nam de grijsaard in oogenschouw, maar met zulke scherpste of het een gansch regiment gold. Hij scheen voldaan en liet zijn blikken in de ronde glijden. Een bittere trek kwam hem om den mond toen hij in den hoek een Duitsch soldaat naast een bejaard, krij-schend wíjf zag zitten.

— Qu'est-ce qu'il vient faire ici, ce boche ? vroeg hij den baas.

Maar deze haalde de schouders op en deed met de hand een gebaar niets te laten blijken.

De voerman deed teeken. Het was tijd. De oude heer wipte als een staalkrachtige jongeling de twee versleten ijzeren treden op en zette zich op de laatste bank van 't Brabantsch huifkarretje neer.

Voor ons eenige met pakken geladen vrouwen.

Ik naast hem. Wij waren weldra prettige gezellen. Hij zeide zonder papieren van Maubeuge te komen en dat hij, kost-wat-kost, over Holland-Folkestone naar Parijs moest. Hij uitte zich in geestdriftige bewoordingen over de houding der Belgen en de manhaftigheid van Koning Albert.

— Ja, zei ik gekscherend, jullie Franschen loopt zoo hoog met onzen Albert op, dat jullie hem nog tot koning der Franschen zult maken.

— O neen, protesteerde de heer, hiervoor zouden wij België bij Frankrijk moeten voegen, en nooit, nooit zou het edelmoedige Frankrijk dulden, dat den Belgen onrecht of leed werd gedaan.

Het gesprek stokte een oogenblik. De voerman had de teugels in handen genomen, kletste met de zweep op het zware dekkleed, en riep « Ju, Marie ».

En Marie, 't kleine, pootige, maar magere paardje, zette het op drafloep, en tien minuten later rolden wij tusschen de dokken voort.

— Tiens, zei de Franschman met bewondering naar het sterke dravertje ziende, j'ai oublié un morceau de sucre pour le cheval.

Stop.

We stonden voor de brug. Een lange rij karren hield stil.

Onze gids boog zijn lijf ver uit en bemerkte dat iedereen op de brug werd tegengehouden door twee schildwachten, die de « paspoortloozen » rechtsomkeert lieten maken.

Wij zaten met zeven man in 't karretje. Niemand onzer was in regel. De Franschman vloekte.

— Ik heb een gids gevraagd, zeide hij, die mij er vandaag zou overbrengen, en pas hebben wij den neus in den wind gestoken of cet animal se fait arrêter.

De voerman hoorde de verbolgen stem van 't manneke, maar stoorde er zich niet aan. Hij keek eens kalm achterom, stak zijn hand sussend uit en zei :

— Wij geraken er wel door. Houdt u nu maar allen koest. Heden morgen stond er nog geen een op de brug !

— Qu'est-ce qu'il dit ? vroeg de Franschman.

— Niet spreken ! beval ik, en legde mijn hand op zijn arm.

— Koppeken achterover ! beval de voerman.

De Duitsche schildwacht sprak hem aan ; onze man hielp zijn stukje papier voor den dag en stak het onder des Duitschers neus.

— Was ist das ? Sie dürfen nicht passieren.

— Zeker passieren. Dat is 't bewijs van den burgemeester van mijn dorp. En ik altijd daarmee passieren !

— Was haben Sie da auf dem Karren ?

— Schweine.

Hopeloos keek de Duitscher 't oude paspoort aan, gaf het toen terug en mompelde : « Voraus ».

Wij lachten stil in den wagen. Het spelletje werd vermakelijk. De gids was onbetaalbaar en won ons gansche vertrouwen.

— Qu'est-ce qu'il a dit ? vroeg 't Fransch heertje.

— Qu'il a un chargement de cochons ! was mijn antwoord.

— Ik zou dien man wel kunnen kussen ! riep de geestdriftige Fransoos.

Toen begon hij wederom te vertellen hoe hij zonder papieren uit Frankrijk was gekomen, dwars door de Duitsche liniën, door het door den vijand bezette Brussel en van daar op Antwerpen. Hoe dikwijls hij van de stoomtram in volle vaart had moeten afspringen om wachtposten of lijfsonderzoek te vermijden. Steeds had hij per tram of per rijtuig gereisd en telkenmale was hij afgesprongen of uitgestegen wanneer er een Duitische observatiepost gemeld werd. Gisteren had men hem den heer Tallier aangewezen, die hem een vertrouwbaren gids zou bezorgen om hem over de grens te brengen. « Want ik moet er komen ».

Stop !

't Franschmannetje hield zijn woordenvloed in, ter zelfder tijd als de voerman zijn paard.

— Qu'est-ce qu'il y a ? vroeg opnieuw 't nieuwsgierig zenuwachtige manneke, dat er « moest » komen.

Een halt. 't Paardje laten uitblazen.

De gansche lading stommelde over de banken heen het karretje af en een afspanning binnen.

't Kleine dravertje kreeg een bakske haver en de voerman een borrel uit een verborgen flesch.

Van tevredenheid schoof hij zijn vuile pet op zijde en zijn slimme oogen lachten.

Ik bood hem eene sigaar aan.

— Ge komt er door, zulle, mijnheer ! zei hij mij dankend.

— Qu'est-ce-qu'il a dit ? vroeg de Franschman.

Nu ontspon er zich een gesprek tusschen den gids en den

ouden heer, dat na eenige stonden gestaakt werd. De gids zag rood van inspanning maar was er niet in geslaagd, één enkel woord Fransch er uit te brengen.

— Ah, il a l'air malin, cet animal, zei peinzend de Franschman, terwijl hij terug op 't karretje wipte en de rit voortging tot de eerste kroeg van 't nabijgelegen dorp.

Er viel een uur niets meldenswaardig meer voor. Het paardje draafde steeds op denzelfden stap door, terwijl de Franschman niet uitgepraat kwam in zijn ritournellen.

Het liep te mooi, het liep te goed. Plots staakten de vreugde gesprekken bij een onrustig uitkijken van den voerder. Hij hield zijn paard staande. Een jonge man nam naast hem plaats en fluisterde hem eenige woorden in het oor.

— Qu'est-ce qu'il dit ? klonk het weer in mijn oor.

Ik luisterde en ik trachtte de zacht uitgesproken woorden op te vangen.

— Er is gevaar ! Il y a du danger.

De Franschman stoof op.

— Descendons, zei hij. Laat ons uitstappen. Ik verkies te voet te gaan. Zij zullen mij op die zwijnenkar niet snappen. Hij had mij nochtans verzekerd dat ik passeeren zou, cet animal.

Een rijtuig naderde van tegenovergestelde richting. Onze voerman hield nogmaals stil en begon met den hem bekende en bevriende een gesprek, waaruit bleek, dat er dien morgen negen karretjes langs Putte door de Duitschers naar Cappellen waren opgebracht.

— Ze hebben u toch nog niet, zie ik, spotte onze voerman ; nu, mij ook niet. Ju, Marie !

De Franschman had zich bij het gesprek wederom onrustig bewogen. Hij begon stilaan aan mijn kalm zenuwstelsel te tornen en op zijn nieuw qu'est-ce qu'il y a ? kon hij vernemen, dat er meer dan twee honderd personen die dagen waren aangehouden en negen lieden gefusilleerd !

Hij ging in zijn hoekje zitten. Die tijding had hem afgedoekt. Hij was voor een wijl zijn haakje kwijt.

Wij naderden den grooten post op den steenweg en zwegen angstig. De tijding van de « opgebrachte » karretjes had ons

niet vroolijker gestemd. De voerman gaf zijn paard de zweep. Pats ! pats ! pats ! Wij trokken allen het hoofd in voor een naderend gevaar.

— 't Is warm, hé ? riep de voerman den Duitschen schildwachten toe, terwijl hij de linkerhand over het voorhoofd streek.

— Jawohl !

Hij was met zijn apocalyptisch diertje in razende vaart doorgerateld. Grijslachend keek hij eens naar ons.

— Nu is 't nog kinderspel ! riep hij.

De Franschman was weer uit zijn verbouwereering geraakt. De koelbloedigheid van onzen leidsman bracht hem in zuidelijke bewondering.

— Oh ! je voudrais embrasser cet animal ! riep hij.

Toen keerde hij zich om, scharrelde wat aan de huif en keek door een spleetje naar de voor het fort staande Moffen.

— Oh ! les cochons ! brulde hij, les cochons !

Ik heb zelden een vocabulaire scheldwoorden zoo glad en zoo vlug en zoo woedend hooren uitdonderen als door dezen zenuwachtigen Franschman.

Te Beirendrecht mocht de lading er af. De vrouwtjes konden het te voet maar aftrappen. Wij, de twee laatsten der lading « schweinen » zouden tot tegen den draad worden gevoerd. Zoo luidden de bevelen.

Vijf minuten later zaten wij onder den prikkeldraad en op Hollandsch grondgebied. Wij liepen naar Ossendrecht, vonden daar de tram op Bergen-op-Zoom, waar ik den mij toevertrouwden grijsaard op den trein naar Vlissingen bracht.

— Major X..., ! zei de Franschman, terwijl hij den hoed in de hand nam. Hartelijk dank en Leve België !

Zijn blik kreeg iets weemoedigs toen hij een wijl uit het raam leunde, maar het was slechts één oogenblik. Een gulf van blijheid vloede weêrom over zijn gelaat, zijn oogen lachten. hij drukte mij nogmaals, bij het signaal, de hand, en riep mij door het open portel toe :

— Il était tout de même malin, cet animal !

IN DUITSCHE DAGEN

L. OPDEBEEK — UITGEVER — ANTWERPEN.

IN
DUITSCH E D A G E N

door

G. RAAL

